

Beslut

2011-12-08

Dnr 40-2011:1362

Norrköpings kommun
utbildningskontoret@norrkoping.se

Söderportens skola
soderportensskola@edu.norrkoping.se
peter.kavehed@edu.norrkoping.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av idrott och hälsa i
Söderportens skola i Norrköpings kommun

Inledning

I detta beslut ges en sammanfattande bedömning utifrån kvalitetsgranskningens resultat och en beskrivning av de utvecklingsområden som framstått som mest centrala att prioritera i det lokala kvalitetsarbetet. För en utförligare beskrivning av kvalitetsgranskningens resultat och Skolinspektionens bedömningar i sin helhet se bilaga 1, Rapport utifrån kvalitetsgranskning av idrott och hälsa i Söderportens skola i Norrköpings kommun.

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen har granskat idrott och hälsa i Söderportens skola i Norrköpings kommun.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorerna behöver se till att undervisningen i idrott och hälsa följs upp och utvärderas på ett mer systematiskt sätt. I detta ingår att säkerställa att bedömningen av eleverna utgår från kunskapskraven i kursplanen och att åtgärdsprogram utarbetas för de elever som riskerar att inte nå målen.

Skolinspektionen bedömer att idrottsföreningarnas deltagande i undervisningen sker på föreningarnas villkor. För att säkerställa kvaliteten på de lektioner som idrottsföreningarna ansvarar för inom projektet "*Idrott utan gränser*" (IUG) behöver rektorerna se till att skolan i högre grad tar ansvar för undervisningen utifrån sitt pedagogiska kunnande för att säkerställa att undervisningen sker i enlighet med läroplan och kursplan.

Exempelvis finns under de besökta IUG-lektionerna brister gällande inflytande för eleverna och anpassningen av undervisningen till elevernas olika förutsättningar, behov och erfarenheter.

För de elever som närvarar men inte deltar i lektionerna bedömer Skolinspektionen att lärarna i idrott och hälsa behöver utveckla beredskap för hur situationer ska hanteras då elever inte kan delta i den gemensamma undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i idrott och hälsa vid Söderportens skola i huvudsak utgår från och omfattar det centrala innehållet i kursplanen. Skolan har mycket goda förutsättningar på skolan och i närområdet för friidrott och olika bollsporter samt för orientering, friluftsliv och simning. Frånvaron i idrott och hälsa är låg på skolan och ingen elev i årskurserna 4-6 har beslut om befrielse av rektorerna.

Identifierade utvecklingsområden

Skolinspektionen har i kvalitetsgranskningen av undervisningen i idrott och hälsa identifierat ett antal viktiga utvecklingsområden för att höja undervisningens kvalitet:

- *Undervisningen i idrott och hälsa behöver utvecklas inom följande områden så att den i större utsträckning täcker in kursplanens syfte och centrala innehåll.*
 - Rektorerna behöver försäkra sig om att eleverna får en undervisning som täcker in syftet för idrott och hälsa och att bedömningen av elevernas kunskapsutveckling enbart utgår från kursplanens kunskapskrav. (1 kap. 11 § och 4 kap. 5 § skollagen)
 - Rektorerna behöver ta ansvar för och säkerställa att undervisningen på IUG-lektionerna följer läroplanen och kursplanen i idrott och hälsa. (Lgr 11, 2.8. Rektorns ansvar)
 - För elever som riskerar att inte nå kunskapskraven behöver former för särskilt stöd utarbetas och åtgärdsprogram upprättas. (3 kap. 8-9 §§ skollagen)
 - Arbetet med samverkan mellan idrott och hälsa och andra ämnen behöver utvecklas för att skapa sammanhang och helhet för eleverna. (Lgr 11, 2.2. Kunskaper)
 - Rektorerna behöver utveckla arbetet med att systematiskt följa upp och utvärdera undervisningen i idrott och hälsa. (Lgr 11, 2.8. Rektorns ansvar)
- *Undervisningen i idrott och hälsa behöver utvecklas inom följande områden så att den i större utsträckning uppfyller styrdokumentens krav på en likvärdig undervisning efter varje elevs förutsättningar och behov.*
 - Elevernas möjligheter till delaktighet och inflytande över undervisningens utformning och innehåll behöver utvecklas, gäller främst IUG-lektionerna. (1 kap. 10 §, 4 kap. 9 § skollagen)
 - Lärarna i idrott och hälsa behöver tydliggöra för eleverna hur undervisningens innehåll är kopplat till kursplanens syfte, centralt innehåll och kunskapskrav. (Lgr 11, 1. Rättigheter och skyldigheter)
 - Anpassningen till elevernas olika behov och förutsättningar behöver förbättras på IUG-lektionerna. För elever som tillfälligtvis inte kan delta i ordinarie undervisning behöver skolan erbjuda aktiviteter som är kopplade till kursplanen. (1 kap. 4 § och 3 kap. 3 § skollagen, Lgr 11 punkt 1, En likvärdig utbildning samt 2.2. Kunskaper)

- Rektorerna behöver se till att lärarna i idrott och hälsa får den kompetensutveckling som krävs för att utveckla undervisningen såväl innehållsmässigt som didaktiskt. (Lgr 11, 2.8. Rektorns ansvar)
- Skolan behöver fortsätta arbetet så att inga elever utsätts för kränkningar i samband med undervisningen i idrott och hälsa. Särskilt miljön vid omklädning behöver uppmärksammas (5 kap. 3§ och 6 kap. 7 § skollagen, Lgr 11 1 God miljö för utveckling och lärande)

Skolinspektionen vill påpeka att det alltid är skolan som är ansvarig för den undervisning som eleverna får och att man i fråga om IUG behöver hitta former för att säkerställa att undervisningen bedrivs på ett för eleverna likvärdigt sätt.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 8 juni 2012 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de utvecklingsområden myndigheten identifierat. Om åtgärder ännu inte vidtagits ska huvudmannen ange tidplan för planerade åtgärder och vem som ansvarar för att genomföra åtgärderna.

Redogörelsen skickas per post till *Skolinspektionen, Box 330, 581 03 Linköping* eller via e-post, till *skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se* Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 40-2011:1362) i de handlingar som sänds in.

Ansvar för undervisningens kvalitet

Av skollag och skolförordningar framgår det ansvar som lärare, rektor och huvudman har för undervisningens kvalitet. Den kvalitetsgranskning som Skolinspektionen genomfört berör på olika sätt dessa ansvarsnivåer. Nedan ges några exempel.

Lärarna i idrott och hälsa ansvarar för att i enlighet med de nationella styrdokumenterna planera och genomföra undervisningen. Lärarna har även ett ansvar för att följa upp och bedöma, dokumentera och kommunicera elevernas kunskapsutveckling samt för att samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen.

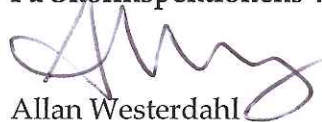
Rektorn har som pedagogisk ledare ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen. Rektorn har ett resultatansvar och därmed ett särskilt ansvar för att förutsättningar finns för en ändamålsenlig undervisning i idrott och hälsa, i form av lärarkompetens, resurser och stödåtgärder. Rektorn ansvarar för skolans inre organisation och likaså för samverkan med avlämnande och mottagande skolor.

Huvudmannen har det övergripande ansvaret för att utbildningen genomförs i enlighet med författningarna. Det innebär bland annat ett ansvar för att rektor

och lärare har nödvändiga kunskaper om de föreskrifter som gäller, och att de ges förutsättningar att omsätta dessa i praktik.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Jon Torkelstam deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Allan Westerdahl
Enhetschef

Marie-Louise Hultman
Utredare/Föredragande

Bilaga

Skolinspektionens rapport efter kvalitetsgranskning av idrott och hälsa i Söderportens skola i Norrköpings kommun.

Rapport

efter kvalitetsgranskning av idrott och hälsa i
Söderportens skola i Norrköpings kommun

Innehåll

Inledning

Resultat

Bakgrundsuppgifter om Söderportens skola

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför under hösten 2011 en kvalitetsgranskning av undervisningen i idrott och hälsa i grundskolans årskurser 4–6. Granskningen av Söderportens skola i Norrköping ingår i detta projekt.

Söderportens skola besöktes den 5–7 oktober 2011. Ansvariga inspektörer är utredarna Marie-Louise Hultman och Jon Torkelstam. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Noteras bör att samtliga de lektioner Skolinspektionen besökte, och som är ett av underlagen för bedömningarna, ingick i IUG-projektet. Undervisningen på de lektioner som leds av skolans lärare i idrott och hälsa besöktes inte och utgör alltså inte underlag för bedömning.

Kvalitetsgranskningen av undervisningen i idrott och hälsa genomförs i totalt 28 kommunala skolor och 8 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen av idrott och hälsa är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Resultat

1. Täcker undervisningen i idrott och hälsa in syftet och alla kunskapsområden så att eleverna ges möjlighet att uppnå kunskapskraven?

Syftet med undervisningen i idrott och hälsa är enligt **kursplanen** att eleverna ska ges möjlighet att utveckla kunskaper i att planera, genomföra och värdera olika rörelseaktiviteter. Vidare ska eleverna ges förutsättningar för att utveckla goda levnadsvanor och ges kunskaper om hur fysisk aktivitet förhåller sig till psykiskt och fysiskt välbefinnande. Eleverna ska också utveckla förmågan att vistas i utemiljöer under olika årstider och få förståelse för värdet av ett aktivt friluftsliv. Kursplanen anger därvid tydligt ett centralt innehåll för undervisningen uppdelat i områdena rörelse, hälsa och livsstil samt friluftsliv och utevistelse. **Skollagen** anger att lärarna ska ha utbildning för den undervisning de bedriver. Enligt **läroplanen** har rektor ansvar för att undervisningen följs upp och utvärderas.

Forskning och beprövad erfarenhet visar att en stor del av lektionsinnehållet i idrott och hälsa handlar om rörelseaktiviteter där olika typer av bollspel och tävlingsidrott dominerar. Delar som behandlar hälsa och livsstil samt friluftsliv och utevistelse får inte sällan stå tillbaka. Både lärare och elever tenderar att uppfatta ämnet på ett sätt som avviker från det kunskapsobjekt som finns beskrivet i kursplanen. Ofta bedöms eleverna efter parametrar som närvaro och inställning samt efter mätbara idrottsprestationer. Skolor som följer kursplanens innehåll, uppmärksammar samtliga elevers intressen och behov och som har tydliga bedömningskriterier med grund i kursplanen är de som lyckas bäst i sin undervisning i idrott och hälsa.

Får eleverna undervisning i idrott och hälsa i den omfattning de har rätt till?

Av skollagen framgår att den garanterade undervisningstiden är 500 timmar i ämnet idrott och hälsa för årskurserna 1–9.

I den timplan som Skolinspektionen tagit del av framgår att Söderportens skola lägger ut 489 timmar. Av dessa ligger ungefär 198 timmar i årskurserna 4–6. Tid för tre idrottsdagar ligger utöver de 489 timmarna vilket innebär att skolan tillgodoser kravet på minst 500 timmar. Eleverna i årskurs 4, 5 och 6 har idrott och hälsa två gånger i veckan om 55 eller 60 minuter. Omklädning ingår inte i lektionstiden.

Får eleverna en undervisning som minst täcker in syftet och alla kunskapsområden?

De lektioner som Skolinspektionen besökte ingår i projektet "Idrott utan gränser", IUG. (se vidare sidan 10, samverkan med föreningslivet) Vid besöket genomför fotbollsföreningen Eneby IF samtliga lektioner. Dessa lektioner ingår i kunskapsområdet *rörelse*.

I den pedagogiska planering för idrott och hälsa som lärarna i idrott och hälsa på Söderportens skola utarbetat och som Skolinspektionen tagit del av fram-

går att den undervisning som lärarna i idrott och hälsa ansvarar för utgår från Läroplanen för grundskolan (Lgr 11) och att kursplanens syfte, centrala innehåll och kunskapskrav är utgångspunkt för undervisningen. Detta framkommer också vid lärar- och rektorsintervjuerna. Samverkan med föreningarna och den undervisning som skolans lärare genomför innebär en bredd i aktiviteter som väl täcker kursplanens kunskapsområden och centrala innehåll. Eleverna får möjlighet till dans och andra rörelser till musik bland annat vid samarbetet med en dansförening. För områdena orientering och friluftsliv tar skolan hjälp av scouterna.

Det framgår vid samtal och intervjuer att de tränare och ledare från olika idrottsföreningar som ansvarar för cirka hälften av den totala undervisningstiden inte har kunskap om skolans styrdokument, och att deras undervisning utformas som ett vanligt träningspass i föreningen.

Skolinspektionen bedömer därför att rektorerna behöver säkerställa att även de lektioner som leds av idrottsföreningarna, utgår från läroplanen och kursplanen för idrott och hälsa.

Ger undervisningen eleverna möjlighet att uppnå alla kunskapskrav i idrott och hälsa?

Tabell 1. Andel elever som nått målen i ämnet idrott och hälsa¹

Årskurs	år 2006	år 2007	år 2008	år 2009	år 2010
5	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
9	90%	87%	80%	86%	92%

Källa: Skolans uppgift 2011-12-02

Skolan har inte kunnat redovisa måluppfyllelsen för årskurs 5 och inte heller andel elever som klarat kravet på simkunnighet. Simundervisningen påbörjas i årskurs 2 och för de elever som inte klarar kunskapskravet finns möjlighet till träning under årskurs 5.

¹ Resultaten i tabellen illustrerar måluppfyllelse utifrån tidigare bestämmelser i skollag (1985:1100), grundskoleförordning (1994:1194) samt läroplan (Lpo 94) och kursplan. Bedömningen av elevernas möjligheter att uppnå kunskapskraven enligt Lgr 11 baseras på måluppfyllelse enligt tidigare bestämmelser samt de förutsättningar undervisningen ger vid granskningstillfället.

De former av stöd som lärarna och rektorn anger är mer att beteckna som anpassning till elevers förutsättningar såsom alternativa övningar. För elever med behov av särskilt stöd i idrott och hälsa upprättas inte åtgärdsprogram.

Skolinspektionen bedömer att rektorerna och lärarna behöver säkerställa att undervisningen även på IUG-lektionerna utformas så att eleverna ges möjlighet att uppvisa kunskaper och förmågor i enlighet med syftet och kunskapskraven i idrott och hälsa och att åtgärdsprogram upprättas för elever som riskerar att inte nå kunskapskraven.

Utgår lärarnas bedömning från kunskapskraven i idrott och hälsa?

Kursplanen för idrott och hälsa anger de kunskapskrav som eleverna ska ha uppnått i slutet av det sjätte skolåret. Lärarnas bedömning av elevernas kunskaper ska utgå från dessa krav.

Den pedagogiska planering som Skolinspektionen tagit del av visar att undervisningen i ämnet idrott och hälsa vid Söderportens skola utgår från kursplanens syfte och det centrala innehållet för idrott och hälsa. Däremot visar intervjuer med lärarna och de skriftliga omdömena som Skolinspektionen tagit del av att bedömningen av elevernas kunskaper i idrott och hälsa ibland utgår från kriterier som saknar stöd i kursplanen. Exempel på sådana kriterier är "att göra sitt bästa", "vara ombytt" och "att ha en positiv inställning till ämnet". Skolan behöver därför säkerställa att bedömningskriterierna alltid och enbart utgår från de nationella kunskapskraven i kursplanen.

Har lärarna utbildning för den undervisning de bedriver?

Vid Söderportens skola undervisar tre lärare i idrott och hälsa i årskurserna 4-6. Samtliga har lärarutbildning med inriktning eller komplettering mot ämnet.

Tar rektor ansvar för att undervisningen i ämnet idrott och hälsa följs upp och utvärderas?

Rektor ansvarar enligt skollagen och läroplanen för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till nationella mål och kunskapskrav. Rektor ska också enligt skollagen leda och samordna det pedagogiska arbetet.

Vid intervjun med lärarna i idrott och hälsa framkommer att rektorerna följer upp lärarnas undervisning vid medarbetarsamtalen. Dock saknas en samlad dokumenterad uppföljning och utvärdering av undervisningen som kan bilda underlag för att utveckla undervisningen. Varken lärare eller rektorerna anger andra metoder eller strategier där rektorerna kontrollerar undervisningen i idrott och hälsa. Det framgår vid intervjun med rektorerna att de inte har tillräcklig insikt i undervisningen i idrott och hälsa. Bland annat är rektorerna inte

medvetna om omfattningen av IUG eller att åtgärdsprogram inte upprättas för elever som riskerar att inte nå kunskapskraven för ämnet.

Skolinspektionen bedömer därför att rektorerna behöver förbättra kvalitetsarbetet så att undervisningen i ämnet idrott och hälsa utvärderas och följs upp på ett mer systematiskt sätt.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att den undervisning som lärarna i idrott och hälsa bedriver i huvudsak utgår från kursplanen för ämnet. Men nästan hälften av lektionerna planeras och genomförs självständigt av ledare och tränare från olika idrottsföreningar, vilka inte är insatta i läroplanen eller kursplanen. Rektorerna behöver därför säkerställa att även undervisningen på dessa lektioner sker i enlighet med läroplanen och kursplanen för idrott och hälsa.

Rektorerna behöver se till att undervisningen i idrott och hälsa följs upp och utvärderas på ett mer systematiskt sätt. I detta ingår att säkerställa att bedömningen av eleverna utgår från kunskapskraven i kursplanen och att åtgärdsprogram utarbetas för de elever som riskerar att inte nå målen.

2. Uppfyller undervisningen i idrott och hälsa styrdokumentens krav på en likvärdig utbildning efter varje elevs förutsättningar och behov?

Enligt skollagen ska utbildningen inom varje skolform vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Grundskolans läroplan anger att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Skolan har därvid ett ansvar för att motverka traditionella könsmönster och ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

Forskning och beprövad erfarenhet visar att undervisningen i idrott och hälsa bidragit till en negativ självbild för vissa elever. Trots ämnets allmänna popularitet har idrott och hälsa en relativt hög frånvaro. En förhållandevis stor andel elever deltar sällan aktivt i undervisningen. Skolans mest angelägna uppgift är därför att uppmärksamma de elever som inte finner sig tillrätta med ämnet. De skolor där bedömningskriterierna i idrott och hälsa är tydligt uttalade är de som lyckas bäst. Genusperspektivet och faktorer hos eleverna som föreningsengagemang, ekonomiska villkor och sociokulturell bakgrund är viktiga att ta hänsyn till. Lärarens egna attityder till ämnet är också en faktor som påverkar. Viktigt är även samverkan mellan idrottslärare och lärare i andra ämnen. Då dessa delar beaktas har skolan bättre förutsättningar att lyckas med undervisningen i idrott och hälsa.

Anpassar skolan undervisningen i idrott och hälsa för varje elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande?

Som tidigare nämnts genomför olika idrottsföreningar ungefär hälften av undervisningen i idrott och hälsa. Vid de lektioner som Skolinspektionen besöker och vid samtliga intervjuer framkommer att det under de lektionerna inte förkommer någon anpassning till enskilda elevers behov. Alla elever förväntas genomföra precis samma övningar och aktiviteter. Vid fråga från Skolinspektionen svarar ledarna från fotbollsföreningen att lektionen motsvarar ett träningspass för pojk- eller flicklag i samma ålder. De krav som ställs på eleverna på en lektion är alltså samma krav som ställs när man deltar i ett träningspass i fotbollsklubben. Innehållet och strukturen på de sex lektioner som Skolinspektionen besökte är i stort sett identisk; uppvärmning, bollteknik och fotbollsmatch. Eleverna involveras inte i planeringen och inte vid någon av lektionerna erbjuds eleverna att ha inflytande över lektionens innehåll eller organisation. Eleverna ges inte möjlighet att reflektera över sitt lärande eller på undervisningen.

De lektioner som skolans lärare genomför innehåller enligt lärarna ofta anpassning och alternativa aktiviteter för eleverna. Rektorerna anger att de förutsätter att lärarna anpassar undervisningen men har inte kunskap om så verkligen är fallet.

Fotboll, som är temat för de besökta lektionerna, visar sig vara pojkarnas favoritsport. Både ledare och lärare försöker få både pojkar och flickor lika aktiva men trots detta dominerar pojkarna. Vid intervjuerna framkommer att skolan inte har något strukturerat arbete för att motverka könsstereotypa mönster. Dock anger flickorna vid elevintervjuerna att den bredd av aktiviteter som erbjuds ändå ger dem möjlighet att utöva aktiviteter som generellt sett mer intresserar flickor än pojkar.

Skolinspektionen bedömer att rektorerna och lärarna behöver ta ett större ansvar för att eleverna görs mer delaktiga och att undervisningen i högre grad utformas utifrån varje elevs behov och förutsättningar. Detta gäller speciellt för IUG-lektionerna.

Har eleverna kunskap om syfte, centralt innehåll och kunskapskrav i idrott och hälsa?

Enligt skollagen och läroplanen ska elever och vårdnadshavare informeras om utbildningens syften och kunskapskrav.

Elevintervjuerna visar att eleverna inte har kännedom om att det finns en kursplan i idrott och hälsa eller vilka kunskapskraven är, förutom kravet på simkunnighet. Lärarna i idrott och hälsa anger att de följer kursplanen i sin under-

visning men bekräftar att de inte varit tydliga att informera eleverna om syftet med och kunskapskraven för idrott och hälsa.

Uti från detta bedömer Skolinspektionen att skolan behöver tydliggöra kopplingen för eleverna mellan undervisningens innehåll och kursplanens syfte, centrala innehåll och kunskapskraven.

Har skolan sådan tillgång till lokaler och utrustning att en likvärdig utbildning kan genomföras?

Söderportens skola har goda materiella förutsättningar för undervisningen i idrott och hälsa: två inomhushallar, två konstgräsplaner, en grusplan, två tennisbanor. För friidrott finns löparbanor av kolfiber, längdhoppsbana och kulring. I anslutning till skolan finns ett stort friluftsområde för orientering och friluftsliv. För vinteridrott finns tillgång till isbana och en mindre skidbacke.

Skolan har inga speciella krav på att eleverna ska ha egen utrustning förutom lämpliga skor och ombyteskläder. Skolan har skridskor som eleverna kan låna. Alla undervisningsinslag är kostnadsfria.

Kontrollerar lärarna elevernas närvaro och deltagande i undervisningen i idrott och hälsa?

Vid de besökta lektionerna kontrollerar lärarna närvaron vid lektionens början. En del elever kommer sent till lektionen men bara en elev, på sex besökta lektioner, är frånvarande hela lektionen. Lärarna bekräftar att närvaron på lektionerna i idrott och hälsa är hög. Vid elev- och lärarintervjuerna framkommer inte att det finns någon systematik i vilka elever som inte deltar i undervisningen. De elever som är närvarande men inte deltar på de besökta lektionerna undantas från deltagande av lärarna efter intyg från vårdnadshavarna. Dessa elever får gå en promenad. Enligt elever och lärare är promenad det vanligaste alternativet när eleven tillfälligtvis undantas från undervisningen av läraren. Skolinspektionen bedömer att lärarna behöver utveckla ytterligare beredskap med fler aktiviteter inriktade mot kursplanens krav för elever som inte kan delta i den gemensamma undervisningen.

Följer skolan skollagens bestämmelser om befrielse?

Vid Skolinspektionens besök finns inga elever som av rektorerna var befriade från undervisningen i idrott och hälsa. Rektorerna är medvetna om att beslut om befrielse ska fattas av dem och att befrielse endast kan ske vid synnerliga skäl samt bara vid enstaka tillfällen under ett läsår.

Samverkar lärarna i idrott och hälsa med andra lärare?

Vid lärarintervjuerna framkommer önskemål om att ha mer tid för samverkan mellan skolans lärare i idrott och hälsa. Samverkan med andra ämnen är sällsynt. De exempel som ges är hem- och konsumentkunskap och biologi. Enligt lärarna förekom ämnessamverkan mer förut men nu är fokus mer på samverkan med idrottsföreningarna.

Skolinspektionen bedömer att samverkan mellan lärarna i idrott och hälsa så väl som mellan lärarna i idrott och hälsa och lärarna i andra ämnen behöver utvecklas.

Får lärarna kompetensutveckling inom idrott och hälsa?

Lärarna anger att de inte haft någon kompetensutveckling, individuellt eller som grupp, på många år. Kompetensutvecklingen under det senaste året har ägnats åt den nya läroplanen, Lgr 11, och lärarna säger sig vara väl förberedda för att arbeta utefter de nya styrdokument. Norrköpings kommun har genomfört gemensamma utbildningssatsningar och bland annat utsett nyckelpersoner för varje ämne. På Söderportens skola finns en av nyckelpersonerna i ämnet idrott och hälsa.

Skolinspektionen anser att skolan behöver erbjuda kompetensutveckling i sådan omfattning att lärarna i idrott och hälsa har möjlighet att följa ämnets utveckling såväl ämnesmässigt som didaktiskt.

Sker skolans samverkan med föreningslivet på ett sådant sätt att kraven på likvärdig utbildning uppfylls?

Norrköpings kommun, Östergötlands idrottsförbund och Svenska idrottsrörelsens studieförbund (SISU) driver tillsammans ett integrationsprojekt för barn och ungdomar i socialt utsatta områden genom att fokusera på idrott i ett projekt benämnt "Idrott utan gränser" (IUG). För närvarande ingår fyra skolor i Norrköpings kommun i detta projekt. Målet är att fler barn och ungdomar ska hitta fritidsaktiviteter och föreningar att engagera sig i för att motverka negativa och destruktiva fritidssysselsättningar, respekt för andra och ett gott bemötande. Allt detta är positivt. Men detta hindrar inte att Skolinspektionen ställer sig kritisk till formerna för samverkan med skolan och den påverkan projektet har på undervisningen i ämnet idrott och hälsa inte följs upp eller utvärderas. Särskilt med tanke på att IUG upptar hälften av undervisningstiden i ämnet från och med årskurs 4.

Organisationen för IUG ser ut på följande sätt: Varannan vecka tar någon av de föreningar som deltar i projektet hand om alla idrottslektioner på skolan, från årskurs 4 till årskurs 9. Varannan vecka är det de ordinarie lärarna i idrott och hälsa som genomför undervisningen. IUG-lektionerna planeras och genomförs

helt av ledare och tränare från föreningarna. Skolans idrottslärare finns med under lektionerna men deltar inte mer än att de kontrollerar närvaron och hjälper till en del under lektionen.

Vare sig rektorerna eller lärarna i idrott och hälsa tar någon del i planering eller uppföljning och utvärdering av IUG-undervisningen. Detta förhållande riskerar att få till följd att undervisningen inte följer läroplan och kursplan inom exempelvis områdena elevinflytande, anpassning av undervisningen och genusfrågor. Denna risk bekräftas både av lärarna och av rektorerna. Vid intervjuerna med lärarna i idrott och hälsa framkom synpunkter på brister i det pedagogiska upplägget av IUG-lektionerna såsom att för många elever är inaktiva onödigt lång tid, olämpliga övningar, olämpligt agerande av ledarna, för liten variation i innehållet eller brist på mål och utvärdering av lektionen. Projektet IUG har pågått i fyra år men rektorerna och lärarna anger att ingen utvärdering av projektet gjorts utifrån effekter på elever och undervisning.

Skolinspektionen vill påpeka att det alltid är skolan som är ansvarig för den undervisning som eleverna får och att man i fråga om IUG behöver hitta former för att säkerställa att undervisningen bedrivs på ett för eleverna likvärdigt sätt.

Ser skolan till att kränkande behandling inte förekommer i samband med undervisningen i idrott och hälsa?

Vid de besökta lektionerna är lärandemiljön för det mesta trygg och stödjande. Dock förekommer vid besöket en del verbala kränkningar mellan elever. I intervjun anger lärarna i idrott och hälsa att kränkningar inte är något större problem men vid elevintervjuerna framkommer exempel på att det i samband med omklädning förekommer kränkande kommentarer om utseende eller om att man presterat dåligt för sitt lag vid tävlingsmoment. Även rektorerna anger att de fått signaler både från elever och från elevhälsan att det förekommer kränkningar i samband med omklädning. Rektorerna har uppmärksammat denna problematik och arbetar med att hitta lösningar.

Vid inledningen av samtliga besökta lektioner påtalade idrottsledarna att man inte accepterade svordomar eller nedsättande kommentarer.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver fortsätta arbetet med att hitta åtgärder för att alla elever ska känna trygghet och inte riskera att utsättas för kränkningar i samband med undervisningen i idrott och hälsa. Speciellt situationen vid omklädning behöver åtgärdas.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att samverkan med idrottsföreningarna sker i huvudsak på föreningarnas villkor. Detta innebär bland annat att undervisningen inte alltid utgår från läroplanens och kursplanens

intentioner. Exempelvis finns brister gällande inflytande för eleverna och anpassningen av undervisningen till varje elevs behov och förutsättningar.

Lärarna behöver tydligare informera eleverna om kursplanen i idrott och hälsa och sätta syftet och kunskapskraven i relation till undervisningens innehåll.

Lärarna behöver utveckla beredskap för hur situationer ska behandlas när elever tillfälligtvis undantas från att delta i undervisningen så att de eleverna ges meningsfulla uppgifter med utgångspunkt från kursplanen.

Samverkan mellan lärarna inom idrott och hälsa så väl som mellan lärarna i idrott och hälsa och lärarna andra ämnen behöver utvecklas.

Rektorerna behöver ta ansvar för att lärarna i idrott och hälsa får den kompetensutveckling de behöver för att ge möjlighet till att utveckla undervisningen i ämnet.

Arbetet med att skapa en miljö utan kränkningar behöver fortsätta för att säkerställa elevernas trygghet i samband med undervisningen i idrott och hälsa.

Tvärgående granskningsaspekt:

Används IT-verktyg i undervisningen på ett sätt som stödjer elevernas kunskapsutveckling och utvecklingen av deras digitala förmåga?

Skollagen anger att det för utbildningen ska finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen kan uppfyllas. I förarbetet till lagen talas om "elevers varierande behov avseende kommunikation, information och informationsteknik". Enligt grundskolans **läroplan** ska eleverna kunna använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande.

Forskning och beprövad erfarenhet visar att IT i undervisningen bör struktureras och användas på ett medvetet sätt. En IT-strategi måste fokusera på mer än bara teknisk utrustning och tillgänglighet – den måste även sträva efter att skapa en omfattande digital kompetens bland eleverna och bör genomsyra i stort sett alla ämnen.

Stödjer IT-användningen elevernas lärande och utvecklingen av elevernas digitala kompetens?

Vid de besökta lektionerna användes inga IT-verktyg. Lärarna ser däremot möjligheter med IT för att på ett bättre sätt och med högre kvalitet kunna utveckla elevernas kunskaper och förmågor enligt kursplanen. De har önskemål om en lokal i anslutning till idrottshallen med exempelvis interaktiv tavla, projektor och några datorer. Hittills har inte skolan ansett sig ha resurser till detta.

Skolan behöver därför arbeta för att utveckla användningen av IT-verktyg så att eleverna får en tidsenlig undervisning och så att idrott och hälsa bidrar till

läroplanens mål om att eleverna ska kunna använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande. Bristen på IT-verktyg begränsar möjligheterna till ett varierat arbetssätt i syfte att anpassa, stödja och stimulera elevernas kunskapsutveckling i idrott och hälsa.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan behöver utveckla användningen av IT-verktyg i idrott och hälsa.

Bakgrundsuppgifter om Söderportens skola

Söderportens skola ligger i ett av Norrköpings ytterområden. På skolan undervisas ungefär 600 elever, från förskoleklass till och med årskurs 9. Skolenheten leds av två rektorer, en med ansvar för förskoleklass – årskurs 4 och en med ansvar för årskurs 5–9, särskola och internationella klasser. Skolan har tillgång till en stor inomhushall, idrottsanläggningar utomhus för friidrott, två konstgräsplaner, tennisbanor och friluftsområden i anslutning till skolan.

Syfte och frågeställningar

Syftet med kvalitetsgranskningen är att ta reda på om kommunala och fristående skolor följer innehållet i läroplanen och i kursplanen för idrott och hälsa i årskurserna 4–6. Särskilt har utvalda aspekter kring hur undervisningen i ämnet lever upp till styrdokumentens krav på en likvärdig utbildning granskats. Granskningen har utgått från följande frågeställningar.

1. Täcker undervisningen i idrott och hälsa in syftet och alla kunskapsområden så att eleverna ges möjlighet att uppnå kunskapskraven?

Inom ramen för denna frågeställning har Skolinspektionen granskat att ämnets syfte och samtliga kunskapsområden som omnämns i kursplanen för idrott och hälsa finns med i skolans och lärarens övergripande planering och ges tillräckligt utrymme i undervisningen. Skolinspektionen har granskat den lokala planeringen på både lektions- och årskursnivå och i samband med detta efterfrågat motiven bakom val av undervisningsinnehåll.

Särskild uppmärksamhet har riktats mot de områden som forskning och utvärdering funnit ofta försummas, vid sidan av kunskapsområdena hälsa och livsstil samt friluftsliv och utevistelse, även specifika innehållspunkter som simundervisning, dans och rytmik, orientering och kunskap om första hjälpen och agerande i nödsituationer.

2. Uppfyller undervisningen i idrott och hälsa styrdokumentens krav på en likvärdig utbildning anpassad efter varje elevs förutsättningar och behov?

Inom detta område har granskats huruvida enskilda elever eller grupper av elever riskerar att missgynnas utifrån undervisningens innehåll eller genomförande. Av särskild vikt här är jämställdhets- och genusfrågor, alltså i vad mån utbildningen är anpassad efter elevers olika förutsättningar och intressen och i vad mån den tar sin utgångspunkt i traditionella könsroller. Skolinspektionen har även granskat i vilken mån både elever med och utan idrottserfarenhet kan tillgodogöra sig undervisningen. Även närvaro- och deltagandemönster har granskats utifrån dessa perspektiv.

IT i undervisningen

I anslutning till granskningen av idrott och hälsa har även en tvärgående granskning om IT i undervisningen genomförts. Inspektörerna har där granskat om undervisningen i idrott och hälsa innehåller IT-relaterade inslag för att läroplansmålen och kunskapskraven ska kunna nås.

Metod och material

Innan besöket på skolan genomförts har en dokumentanalys gjorts. Dokumentation har begärts in från den granskade skolan och innefattar bland annat lektionsplanering, underlag för utvecklingssamtal, lokala bedömningskriterier, skriftliga omdömen i idrott och hälsa, åtgärdsprogram i idrott och hälsa, dokumentation om personal, eventuella beslut om befrielse för elever med mera.

I samband med att dokument begärts in har Skolinspektionen därutöver efterfrågat en verksamhetsbeskrivning som fyllts i av rektorn och lärarna som undervisar i idrott och hälsa. Skolinspektionen har på så vis getts en inledande bild av skolans undervisning i idrott och hälsa.

Vidare har granskningen genomförts med hjälp av lektionsobservationer. Syftet med observationerna är att inspektörerna dels kunnat skapa sig en allmän bild av undervisningen och dels getts möjlighet att samla in data för underlag till bedömningar.

I syfte att få en allsidig bild av skolans undervisning i idrott och hälsa har inspektörerna därutöver genomfört intervjuer med skolan rektor, de lärare som undervisar i ämnet samt ett urval av elever i årskurserna 4-6.